

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКУ БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ

*Курило Л.І., к.е.н., доц.,
ННЦ “Інститут аграрної економіки”*

Обґрунтовано необхідність розвитку ринку біопалива для задоволення потреб аграрної сфери і країни в цілому. Проаналізовано ефективність використання біологічних видів палива.

Ключові слова: паливно-енергетичні ресурси, біопаливо, біомаса, біодизель, біогаз.

Вступ. Використання біологічних видів енергії для України є стратегічним напрямом розвитку. Ситуація, що склалася в країні відносно забезпечення енергоресурсами, ставить проблему пошуку альтернативних видів палива першочерговою. Перспективний розвиток автомобільного транспорту зумовлює пошук нових видів моторних палив, що відповідають експлуатаційним та екологічним вимогам сьогодення. Особлива роль аграрного сектору в соціально-економічному житті країни зумовлена наявністю сировинної бази для виробництва альтернативних видів палива.

Постановка задачі. Виробництво біопалива на сучасному етапі повинно стати загальнодержавною справою, спрямованою на вирішення проблеми енергетичної незалежності України шляхом створення сприятливих економічних умов для виробників і споживачів біологічних палив. Актуальним є пошук нових технологій отримання рідких палив після переробки біомаси (біологічної сировини та органічних відходів). Продуктом її переробки може бути рідке паливо (біоетанол, біометанол, біобутинол), як заміник бензину, або біодизель – заміник дизельного палива, а також біогаз, як результат анаеробного бродіння органічних решток. З різновидів рідкого біологічного палива найбільш ефективними видами палива вважають біодизельне паливо, етиловий спирт (етанол) та метиловий спирт (метанол). Теоретичні та практичні дослідження напрямів розвитку ринку біопалив в Україні знайшли своє відображення у наукових роботах В.А. Герасимовича, В.О. Дубровіна, Г.М. Забарного, Г.М. Калетника, С.О. Кудрі, Г.І Ковтуна, І.П. Масло, М. Д. Мельничука, М.В. Роїка, Б.Н. Тютюникова, П.Т. Саблука, О.М. Шпичака та ін.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності розвитку виробництва альтернативних паливно-енергетичних ресурсів для задоволення потреб аграрної сфери та забезпечення енергетичної незалежності держави у такому сегменті.

Результати досліджень. Соціально-економічна необхідність формування ринку біопалив зумовлена низкою політичних, економічних та екологічних причин: енергетичною безпекою країни; необхідністю структурно-технологічної перебудови паливно-енергетичного комплексу країни; впровадження новітніх енергоефективних технологій; зниження рівня забруднення навколишнього середовища; створення передумов зростання аграрного сектора, формування нових ринків збуту біомаси, біопалива та розбудовою соціальної інфраструктури .

Україна за рівнем забезпечення власними паливно-енергетичними ресурсами (ПЕР) належить до енергодефіцитних країн, оскільки при щорічному споживанні близько 200 млн т у.п. покриває власними джерелами свої потреби в енергоспоживанні орієнтовано на 53%, а імпортує 75% необхідного природного газу та 85% сирової нафти та нафтопродуктів. Така структура ПЕР представляє загрозу енергетичній і національній безпеці країни [1,2].

Ефективність використання ПЕР в економіці України та соціальній сфері дуже низька (рівень енергоємності національного ВВП у 3,5 рази перевищує середньосвітову). Виходячи з державної політики з енергозбереження, до 2015 р. в країні необхідно зменшити споживання ПЕР на 108 млн тонн у.п. (порівняно з 1990 р.) [3].

На сучасному етапі у багатьох країнах активізувалася робота з пошуку нових джерел і технологій отримання рідких палив з біомаси. У жовтні 2009 р. у Києві відбулася Міжнародна промислова конференція “Біопаливо. Україна – 2009”, в рамках якої розглядались останні досягнення біопаливної промисловості в Україні та за її межами, можливості розвитку ринку біопалива, стимулювання виробництва та залучення інвестицій. Прийнятий Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо виробництва та використання біологічних видів палива” затверджують низку положень, що сприятимуть власному виробництву біопалива в Україні, серед яких, зокрема, звільнення від сплати податку на прибуток продавців біопалива та підприємств, що продають устаткування для його виробництва на 10 років. Окрім того, для моторного біопалива запроваджується нульова ставка акцизного збору та скасовується ввізне мито на обладнання для виробництва біопалива. Урядом планується з цього року

переобладнання автомобілів на паливну суміш (3% домішок біоетанолу до бензину) для забезпечення українських виробників внутрішнім ринком збуту, про що говорить зареєстрований законопроект про обов'язкове використання біоетанолу та біодизелю при виробництві бензину та дизельного пального.

Як зазначалося на конференції, в Україні налічується близько 50 підприємств, що можуть виробляти до 25 тис. т біодизелю щорічно. Крім того, заплановано будівництво заводу з виробництва біодизелю потужністю 300 тис. т на рік у Донецькій області, реконструкцію Кам'янець-Подільського цукрового заводу, що дозволить забезпечити щорічно виробництво 75 тис. т біодизелю [4].

Для створення оптимального інституційного середовища ринку біопалива, як зазначають науковці Інституту економіки та прогнозування НАН України, потрібно чітко визначення його цілей, які зумовлюються напрямком кінцевого споживання. У відповідності з цим напрямком у ЄС виділяють дві моделі ринку – модель Франції і модель Німеччини.

Для “німецької моделі” важливу роль у розвитку ринку біопалив відіграв сільськогосподарський сектор. Автовиробники почали адаптувати свої автомобілі для роботи на чистому біодизелі. Для зростання ринку теж була застосована система звільнення від податків виробництво чистих біопалив, і застосування податкових пільг для біопаливних сумішей. Проте, уряд відслідковує наслідки застосування пільг і коригує їх в разі перекомпенсації [5].

Для “французької” моделі регулювання ринку здійснюється за рахунок значних податкових пільг і побудови партнерських зв'язків між учасниками ринку від фермерів і до нафтових компаній. Проте рівень податкових пільг та максимальний обсяг біопалив, при якому можна розраховувати на звільнення від акцизного збору щороку коригуються для уникнення перекомпенсації. Головним споживачем біопалива є автотранспорт та автобуси [5].

В Україні ринок біопалива на сучасному етапі формується переважно за німецькою моделлю – виробництво біодизеля невеликими сільгосппідприємствами на українському устаткуванні. Відсутність чіткої державної політики щодо розвитку біоенергетики та недосконалість нормативно-правової бази стримуючі фактори формування ринку біопалива.

Виробництво і використання біопалива для сільського господарства крім енергетичної проблеми вирішує ще ряд інших проблем. Це і збільшення зайнятості населення шляхом створення додаткових робочих місць, підвищення добробуту населення, оскільки значна частина переробних підприємств знаходиться у сільській місцевості і є платниками податків у місцеві бюджети. На їхній основі побудовано соціальну і побутову інфраструктуру сільських населених пунктів і збої у роботі переробних заводів у першу чергу відображаються на забезпеченні теплом і електроенергією дитячих садків, шкіл, житлових будинків у сільській місцевості [6].

Виробництво і використання біопалива також певним чином зменшить надмірне техногенне навантаження на природне середовище.

За дослідженнями науковців ННЦ “Інститут аграрної економіки” на основі проведених розрахунків ефективності різних варіантів використання соломи: внесення в ґрунт, використання соломи для одержання органічних добрив, використання соломи для одержання тепла; ефективності переробки ріпаку на біодизель та ефективності переробки зерна на біоетанол загальна економічна ефективність альтернативних видів енергії становитиме в межах 40,7 млрд грн у найближчій перспективі (2011 р.) і в подальшу перспективу – 62,9 млрд грн [7] (табл. 1).

Таблиця 1.

Економічна ефективність виробництва енергії з продукції рослинництва для потреб сільського господарства

Показники	Од.вим.	Обсяги		Економія, млрд грн	
		2011	2020	2011	2020
Використання біодизеля	тис.т	583	700	3,2	4,0
Використання біоетанолу	тис.т	200	300	1,1	1,6
Використання соломи для					
- виробництва органічних добрив	млн т	19,0	35	8,8	16,2
- внесення в ґрунт	млн т	28,8	37,5	2,6	3,4
- одержання тепла	млн т	55,8	84,1	25	37,7
- еквівалент газу	млрд м ³	22,3	33,6	х	х
Разом	млрд грн			40,7	62,9

Джерело: [7 с.39]

Висновки. Україна має сприятливі кліматичні умови, ресурсний та трудовий потенціал для успішного розвитку ринку біопалива. Сільське господарство країни може значною мірою забезпечити не тільки продовольчу, а й енергетичну безпеку країни, створюючи конкурентне середовище на ринку енергоресурсів (біодизель, біоетанол, солома та ін.). Проте відсутність ефективних економічних механізмів державної підтримки виробництва біопалива, відсутність фінансових стимулів для переведення підприємств на використання біопалив є стримуючими факторами впровадження біоенергетики в Україні.

Список використаної літератури

1. Колодзько Т.Г. Потенціал виробництва біопалива в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
2. Семенов В. Біодизельне паливо для України / Семенов В. // Вісник Національної академії наук. – 2007. – С.18-22
3. Кондратюк А.П. Забезпечення розвитку застосування альтернативних видів палива шляхом кредитування їх виробництва / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnav/2009_142_2/09kap.pdf
4. Міжнародна промислова конференція “Біопаливо. Україна – 2009”- підсумки / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agroua.net/news/news_26125.html
5. Наукове забезпечення розвитку ринку біоенергетики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.biofuel.nas.gov.ua>
6. Калетник Г.М. Розиток ринку біопалив в Україні: Монографія / Калетник Г.М. - К.:Аграрна наука, 2008. – 464 с.
7. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації у сільському господарстві: доповідь на Дванадцятих річних зборах Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 25-26 лютого 2010 року / В.Я. Месель-Веселяк – К.: Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”, 2010. – 57 с.

Курило Л.И. Социально-экономические аспекты развития рынка биотоплива в Украине.

Обосновано необхідність розвитку ринку биотоплива для задоволення потреб аграрної сфери і країни в цілому. Проаналізовано ефективність використання біологічних видів палива.

Ключевые слова: топливно-энергетические ресурсы, биотопливо, биомасса, биодизель, биогаз.

Kurylo L.Y. Socio-economic aspects of biofuel market development in Ukraine.

Necessity of biofuel market development for satisfying the requirements of the agrarian field and the country as a whole is substantiated. Effectiveness of using biological kinds of fuel is analyzed.

Key words: fuel energy resources, biofuel, biomass, biodiesel, biogas.